

Nitel Sosyal Bilimler/Qualitative Social Sciences

Yıl:2023, Cilt:5 Sayı:2
Year:2023, Vol:5 Issue:2

<https://doi.org/10.47105/nsb.1276851>

Makale Türü/Article Type: *Derleme/ Review*

Atıf/Citation: Kara, H., Gül Ersöz, S., & Uyar, E. (2023). Nitel araştırma yöntemine dayalı bir kuramın gelişim süreci: Gömülü kuram örneği. *Nitel Sosyal Bilimler*, 5(2), 191-210. <https://doi.org/10.47105/nsb.1276851>

Nitel Araştırma Yöntemine Dayalı Bir Kuramın Gelişim Süreci: Gömülü Kuram Örneği

^aHakan Kara¹ ^bSerpil Gül Ersöz, ^cEmine Oyar

^aDoç. Dr, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye

^bDr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye

^cDr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye

Öz

Gömülü Kuram (GK), nitel verilerin toplanması ve analizi için bir dizi sistematik prosedür aracılığıyla bir olgu hakkında tümevarımsal kuram gelişimini desteklemek için tasarlanmış genel bir araştırma metodolojisidir. Bu çalışmada, Glaser ve Strauss'un görüş ve katkıları temelinde, nitel araştırma yöntemine dayalı başka kuramlar geliştirebilmek için GK örneğinde, bir kuramın nasıl geliştirilebildiği ve kullanımı değerlendirilmiştir. Bu amaçla nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında GK'nın arka planı, Glaser ve Strauss'un görüş ve katkıları, metodolojik tasarım, veri analizi, alanyazın taraması ve araştırmacı temelinde sistematize edilerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gömülü kuram, nitel araştırma, nitel araştırma süreci

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Hakan Kara, hakan.kara@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9480-4904

S. Gül Ersöz, serpil.gulersoz@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3580-8280

E. Oyar, emine.oyur@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2002-8954

Gönderim Tarihi/Received: 04.04.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 18.09.2023

Yayımlanma Tarihi/Published: 31.12.2023

Development Process of a Theory Based on Qualitative Research Method: The Case of Grounded Theory

Extended Summary

Grounded Theory (GT) is a general research methodology designed to support inductive theory development about a phenomenon through a set of systematic procedures for the collection and analysis of qualitative data (Noble & Mitchell, 2016). In the historical development of GT, the maturation process of GT was explained by comparing other views and contributions based on Glaser and Strauss' views and contributions. Based on the findings obtained, the background of GT, the views and contributions of Glaser and Strauss, methodological design, data analysis, literature review, and researcher were systematized and evaluated.

The idea that the researcher must somehow be 'removed' from the research process in order for an objective theory to be discovered or allowed to emerge is among the topics of positivist/post-positivist epistemology. However, the idea that the researcher can be purified from the research results through the appropriate use of methodologies is highly controversial, especially in qualitative research. In qualitative research, since the epistemological process is interactional and structural, the influence of the researcher on the research outcome can be more easily recognised. However, in order to see and/or criticise understanding knowledge as interpretation, it is necessary to refer to hermeneutics, where interpretation is considered historically and culturally situated (Ramalho et al., 2015).

Qualitative methodologies facilitate in-depth and detailed examination of issues and provide a broad approach to the study of social phenomena based on interpretive and lived experiences (Holton, 2008). This is because Glaser and Strauss designed GT to bridge the gap between theory and research and to improve the capacity of social scientists to generate theory (La Rossa, 2005). Within the framework of these basic reasons, GT should be evaluated on the basis of the findings (Allan, 2003; Glaser & Strauss, 1967; Goulding, 2000; Kenny & Fourie, 2014; Pandit, 1996).

Especially when it is considered that the origins of social events are formed by broad cultural dynamics, the phenomena that occur in societies will also differ from society to society. Although science is universal, the formation of social phenomena or the solution of emerging problems will still be within that society. Therefore, in order to understand the phenomena occurring in societies in their own speciality or to get more specific, it will be necessary to search for the dynamics and solutions caused by the phenomena within that society. In this direction, GT is a qualitative-based research methodology that has and will have a significant impact on social science research. GT -based research makes important contributions to the formation of new theories to be used in understanding and describing new social events by systematising the information coming from the practice through communication between the researcher and the participants from whom the data are taken.

Achieving the expected benefits in GT research depends on its applicability. Therefore, knowing the theoretical background of GT will guide researchers. On the other hand, it should be noted that determining the theoretical sample (participants) from which the findings will be obtained in the implementation process or expanding the sample for the findings is an important factor in reaching broader findings that can be evaluated. However, starting with the first sample (participant) who has extensive knowledge of the subject will form a basis for reaching the findings and the next sample. The fact that the research topic is certain or that the reference to the literature has been postponed or is still being discussed in the research process with the thought that it will affect

the design of the GT may cause difficulties for the researchers. For this, researchers are expected to be highly competent and proficient in their field. In this direction, when the researcher follows the stages of GT (determining the phenomenon to be researched, determining the sample -participants-, coding the findings obtained, combining the codes with categories, making a general inference from the responses in the categories, and reaching a general conclusion by combining the inferences in the categories), he/she can develop a theory that can be put forward for the phenomena. However, the constant change of social phenomena will make it necessary to re-check the theory put forward.

Keywords: Grounded theory, qualitative research, methodology

Giriş

Nitel araştırma metodolojisi olarak Gömülü Kuram (GK), epistemolojinin bir ürünüdür (Aldiabat & Le Navenec, 2018; Walker & Myrick, 2006). GK yaklaşımı temelini sosyoloji (tıpsal sosyoloji) ve sembolik etkileşim geleneğinden almıştır (Ilgar & Ilgar, 2013). Glaser ve Strauss (1967) tarafından hastanede ölüm üzerine yapılan incelemeler (Aksakal & Kırkaya, 2013; Charmaz, 2006; Ramalho vd., 2015; Ruppel & Mey, 2015) ve ‘Ölme Bilinci’ adlı çalışmaları sırasında geliştirilmiştir (Dunne, 2011; Holton, 2008; Lambert, 2019; Noble & Mitchell, 2016; Ramalho vd., 2015). Glaser ve Strauss tarafından yazılan (Gömülü Teorinin Keşfi, 1967) çalışmada mevcut kuramlardan test edilebilir hipotezleri çıkarmak yerine, verilere dayanan araştırmalardan gelişen kuramlara erişmek gerektiği savunulmuştur (Bulduklu, 2019). Glaser’in düşüncelerinin arka planı, pozitivisttir. Strauss’un ise insanların sosyal etkileşim sırasında geliştirdikleri ve dayandıkları sembolik anlamlara dayanan etkileşimcilik üzerinedir. Glaser ve Strauss pozitivist ve sembolik etkileşimciliğe eleştirel yaklaşmışlardır (Lambert, 2019; Noble & Mitchell, 2016; Ruppel & Mey, 2015; Urquhart vd., 2010). Bu yüzden GK, hem pozitivist hem de yapısalcılık kapsamındadır (Jørgensen, 2001). Glaser ve Strauss’un düşüncelerinin arka planı, GK’nın tasarımında öncü bir rol oynamıştır. Öyle ki her iki düşünce de tümevarımsallığı ifade eden GK’nın oluşturulmasında etken olmuştur. Çünkü GK toplanan verilerden hipotezlerin ve kuramların üretildiği araştırmalara yönelik tümevarımsal bir yaklaşım özelliği taşımaktadır (Engward, 2013; Haig, 1995; Heath & Cowley, 2004; Locke, 2002). Glaser ve Strauss’a göre kuram, ham verilerden sosyal süreçlerle ilgili kuramların titiz bir şekilde oluşturulmasını sağlayacak pratik yönergeler sunmaktadır (Dunne, 2011). Kuramın bu temel özelliği, sosyal kökenli araştırmalarda kendisini göstermektedir. Söz gelimi GK, sosyal bağlamlardaki insan davranışı kalıpları hakkında yeni kuram üretmek için verilerin sistematik olarak toplanması ve analiz edilmesinin bir yolu olduğunu göstermektedir (Engward, 2013). GK, sosyal süreçler olarak bilinen grupların sosyal ilişkilerini ve davranışları ortaya çıkarmak için de kullanılmakta (Glaser & Strauss, 1967; Noble & Mitchell, 2016), insanların deneyimleri tarafından yönlendirilmekte, bulgular da araştırma konularındaki kalıpları yansıtan deneyimleri içermektedir (Engward, 2013). Bu doğrultuda Glaser ve Strauss kuram için, niceliksel araştırmalar ile mevcut kuramı test etmek veya sorgulamak yerine, niteliksel verilere dayanan çalışmaların varlığına ve gerekliliğine gönderme yapmışlardır (Engward, 2013; Glaser & Strauss, 1967; Yaşar, 2018). GK, temelde sosyolojik çalışmalara uygulanmış (Cutcliffe, 2000; Ruppel & Mey, 2015) ve başlangıçta sosyolojik araştırmalar ile sınırlı kalmıştır (Ruppel & Mey, 2015). Ancak, GK’nın tercih edilen bir araştırma metodolojisi olarak benimsenmesi başlangıçta oldukça yavaş olsa da alanyazının nitel araştırmalarında oldukça popüler hale gelmiştir (Dunne, 2011; Ruppel & Mey, 2015). Günümüze kadar da antropoloji, hemşirelik, pedagoji, yazılım geliştirme süreçlerinin incelenmesi, kültürlerarası araştırmalar, alkol kullanımı, hemşirelik, gebelik, eğitim, psikoloji, sosyoloji, aile, sosyal medya, işletme ve yönetim, çokuluslu işletmeler vb. birçok alanda kullanılmıştır (Babchuk, 2011; Can & Himmetoğlu, 2021; Cutcliffe, 2000; Dunne, 2011; Gligor, 2016; Lambert, 2019; LaRossa, 2005; Özsoy & Çetinkaya, 2014; Şener, 2019; Thornberg, 2012). Alanyazından GK’nın farklı

disiplinlerin araştırmalarında oldukça yaygın olduğu izlenmektedir. Kanımızca bu durum farklı kuramlara olan ihtiyacı göstermektedir. GK da nitel araştırma yöntemine dayalı bir kuram geliştirmede örnektir. Bu çalışma da nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak, GK üzerinden nitel bir kuramın gelişim süreci ve kullanımını değerlendirilerek betimlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Alanyazın üzerinden GK üzerine yapılan çalışmalar taranmıştır. Tarama aşamasında elde edilenlerden çalışmanın amacını kapsayan değerlendirmelerde bulunmak için doküman analizinden yararlanılmıştır. Doküman analizi aşamaları şu şekildedir (Güzeler & Arkan, 2022):

- Dokümanlara ulaşma; alanyazında GK üzerine yayınlanmış çalışmalara ulaşılması,
- Özgünlüğu denetleme: GK üzerine yapılan alanyazında bulunan İngilizce kaynakların Türkçeye çevrilmesi,
- Dokümanları anlama; kuramsal bilgilerin ayrılaştırılması, derlenmesi ve değerlendirme için bulguların sınıflandırılması,
- Bulguların değerlendirilmesi; alanyazından ulaşılan çalışmalardan elde edilen bulguların değerlendirmelerinin yapılması,
- Bulguları kullanma; GK'nın arka planı, Glaser ve Strauss'un görüş ve katkıları, metodolojik tasarımı, veri analizi, alanyazın taraması ve araştırmacı gibi başlıklar temelinde sistematize edilerek değerlendirmelerin yapılması

Bulgular ve Değerlendirmeler

Alanyazından, doküman analizi ile elde edilen GK bulguları, izleyen kısımda betimlenerek değerlendirmeler yapılmıştır.

Gömlü Kuram'ın Arka Planı

GK, Glaser ve Strauss'dan önce kökenleri, Cooley (1864-1929) ve Mead (1863-1931) çalışmalarına dayanan sembolik etkileşimcilik olarak bilinen bir harekete kadar dayanmaktadır (Goulding, 2000; Heath & Cowley, 2004). Mead sonrası GK, özellikle iki temel faktöre yanıt olarak geliştirilmiştir. Birinci temel faktör, nitel araştırmaların genellikle izlenimci, anekdotsal, sistematik olmayan, önyargıcı olmasına karşın gelişen değerlendirmelerden ve ikincil bir statüde bulunmasından dolayı, 1960'larda sosyal bilim araştırmalarına egemen olan niceliksel bir düşünceye karşı başkaldırıcı temsil etmektedir. GK'nın çıkışı, nitel araştırmalara karşı geliştirilen eleştirilere bir yanıttır. Diğer bir deyişle GK, kurgu olmakla suçlanan nitel araştırma bulgularının bilimsel hale getirme girişimini ve sosyal araştırmalarda nicel metodolojilere karşı farklı bir metodoloji olabileceğini göstermektedir (Charmaz & Thornberg, 2021; Charmaz, 2006; Dunne, 2011; Urquhart vd.,2010). İkinci temel faktör de nitel araştırmayı benimseyenlerin, araştırmanın kalitesini artıracak ve aynı zamanda nicel araştırmaları destekleyenlerin eleştirilerine karşı koyacak sistematik yönergelerin eksikliğini fark etmesidir. Böylece Glaser ve Strauss, gerçek dünyada elde edilen verilerden kuram üretebilecek bir metodolojinin geliştirilmesi için katalizör oluşturmuşlardır. GK, nitel yorumlayıcı geleneklerin derinliğini ve zenginliğini, niceliksel tarama araştırmasının doğasında bulunan mantık, titizlik ve sistematik analizle

birleştirerek, öncü bir araştırma yaklaşımını oluşturmaktadır. Bu durum GK'nın herhangi bir ampirik araştırmayı destekleyen değişkenlerini analiz etme, hipotezleri doğrulama ve yeni kuramların oluşmasındaki kısıtlayıcılarından kurtarmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilmiştir (Dunne, 2011; Jørgensen, 2001; Ruppel & Mey, 2015).

GK, araştırma sürecinde verileri sistematik bir şekilde toplar ve analiz eder. Bu sebeple, nitel araştırmalarla ilişkilendirilen GK, verilerden kuram keşfini kolaylaştıran yenilikçi bir metodolojidir. Araştırmacı mevcut kuramsal çerçevelerden alınan hipotezleri test etmeye odaklanmamakta, bunun yerine sahadan toplanan ampirik verilere dayanarak yeni bir kuramın geliştirilmesi için çalışmaktadır (Dunne, 2011). Ancak yine de GK'nın ne anlatmak istediğini tanımlarının içeriğinde aramak gerekmektedir. GK;

- Önemli bir alanda kuram keşfetmek için bir araştırma metodolojisi (Hernandez, 2009).
- Sistematik olarak toplanan ve analiz edilen verilere dayanan bir kuram geliştirmeyi amaçlayan nitel bir yaklaşım (Ramalho vd., 2015).
- Yorumlama konularına özen gösteren metodolojik bir süreç (Suddaby, 2006).
- Ampirik araştırmalarda organize ve ikna edici bir kuram geliştirmelerine olanak tanıyan bir tasarım metodolojisi (Lambert, 2019).
- Alternatif bir pozitivist, sosyal inşacı ve yorumlayıcı yaklaşım özelliği taşıyan nitel bir veri metodolojisi (Engward, 2013).
- Verilerin toplanmasını içeren ve verilerden kuram üretme süreci; sistematik olarak toplanan ve analiz edilen verilere dayanan kuram geliştirmek için genel bir metodoloji (Noble & Mitchell, 2016; Ruppel & Mey, 2015).
- Verilerden çıkarılan bir kuram (Cutcliffe, 2000; Ruppel & Mey, 2015).
- Sistematik olarak toplanan bilgilerden bir kuramın geliştirildiği bir araştırma yaklaşımı (Harris, 2014; Locke, 2002).
- İnsanlar için önemli olan konular hakkında kuram oluşturmayı amaçlayan bir metodolojidir (Mills vd., 2006).
- Bir olay ya da olguya ilişkin sosyal süreçlerini açıklayıcı kuram geliştirmektir (Kocabıyık, 2016).

GK'nın temel amacı bir kuram oluşturmaktır (Glaser & Strauss, 1967; Urquhart vd., 2010). GK'nın değeri, incelenmekte olan konu, sorun, olay, olgu vb. kavramsal bir genel bakış açısı sağlamaktadır. Önemli görülen konu, sorun, olay, olgu vb. hakkındaki düşüncelerin ifade edilmesine fırsat sağlar. Yeni bilgiler elde etmek araştırmacıları düşünce kazanmak ve derin düşünmeye yönlendirici yeteneğe sahiptir. GK'nın bu yeteneği, GK'yı niceliksel veya niteliksel metodolojilerden üstün kılmaz. Aksine tamamlayıcıdır. GK yorumlama, açıklama, konu, sorun, olay, olguların altında yatan nedenler vb. ile genel bir bakış sağlayarak, nitel araştırmacılara kuram geliştirmek için sistematik bir metodoloji sunar. Böylece araştırmacıyı çoklu bakış açılarının doğruluğu ve yorumlanmasıyla, nitel araştırmanın endişelerinden kurtarır (Mills vd., 2006; Noble & Mitchell, 2016). GK araştırmasının amacı

da konu, sorun, olay, olgulardaki ana unsurları ortaya çıkarmak ve varsa önemli bir alandaki sorunu çözmektir. Bu çözüm çekirdek kategori olarak bilinir (Hernandez, 2009). Amaca ulaşmak için GK'nın, temeli nitel veri toplama ve verinin analizine bağlıdır. Kuramın metodolojik gücü, veri toplama ve analizinin gerçekleştirilmesinin mantıksal olarak ifade edilmesinde, hata ve eksikliklerin düzeltilmesi, analitik düşüncelerin rafine edilmesinde ise, temel sosyal ve toplumsal konuların incelenmesi için araçların doğal ortamlarında, psikolojik süreçlerinde ve orta süreli de olsa geçerli olabilecek kuramlar oluşturmaya dayanmaktadır. Öte yandan, nitel verilerin analizinde kodlama adımları da bulunmaktadır. Bu adımlar GK'nın diğer metodolojilerden ayırt edicilik sınırlarıdır. GK'nın sınırları ise, eşzamanlı veri toplama, analiz, karşılaştırmalı metodolojilere dayanma, kategorilerin ilk analiz ile kullanılabilmesi, verilerin kodlanması ile ilk taslağın yazılması, düşünce geliştirmek için örnekleme, alanyazın taraması ve kuram oluşturmadır (Jørgensen, 2001). Veri toplama ve analiz eş zamanlı olarak gerçekleşir. GK, olguları açıklama potansiyeline sahip olduğu için kodlama olguların açıklandığı mekanizmalardır. Kodlama, açıklayıcı bir çerçeve sağlamak için gelişmiş kavramların kullanılmasıdır (Birks vd., 2019). Kodlar elde edilen verilerden geliştirilir. Önceden var olan kavramsallaştırmalar kullanılmamaktadır veya kullanılmamalıdır. Bu kuramsal duyarlılık olarak bilinir. Kuramsal duyarlılık araştırmacının içgörüsünü ifade eder. Duyarlılık, araştırmacının verilere anlam verebilmesi, verilerin ne söylediğini anlayabilmesi ve neyin ilgili neyin ilgisiz olduğunu ayırabilmesi ile ilgilidir (Mills vd., 2006; Noble & Mitchell, 2016).

Glaser ve Strauss'un Görüş ve Katkıları

GK için ontolojik ve epistemolojik inançlar, postpozitivist, inşacı ve yorumsamacı yaklaşımların bir çerçevesi olarak ele alan görüşler bulunmaktadır (Heath & Cowley, 2004; Levers, 2013). Yine de Glaser ve Strauss'un GK'nın temellerinin anlaşılmasında önemli katkıları ve görüşleri olduğunu belirtmek gerekir. GK, yaşamda ne olması gerektiğini anlatmak yerine, elde olunan veriler ile belirli bir zamanda gerçekte neler olduğunun araştırılmasına ve kuram üretmeye dayanmaktadır (McCallin, 2003; Mills vd., 2006). Bundan dolayı Glaser ve Strauss, toplanan verilere dayalı bir kuramın oluşturulmasını sağlayan eş zamanlı veri toplama ve analizini, GK adıyla, önceden var olan kavramları test etmek yerine, kuram oluşturmayı amaçlayan bir metodolojiyi ortaya koymuşlardır. Glaser, GK'yı bir keşif metodolojisi olarak tanımlarken (Aldiabat & Le Navenec, 2018) Strauss'da, Corbin ile birlikte de Mills, Bonner ve Francis'in görüşlerini geliştirerek, gelişmiş GK'ya ulaşmışlardır (Charmaz, 2006; Holton, 2008; Ramalho vd., 2015). GK'nın gelişmiş GK dışında, Temelli Kuram, Boyutsal Analiz, Yapılandırmacı Temelli Kuram ve Durumsal Analiz gibi GK'nın geliştirilmiş farklı versiyonları da bulunmaktadır (Aldiabat & Le Navenec, 2018). Strauss ve Corbin, GK araştırmalarını, nitel bir çalışmada veri toplama ve analizini güvenilirliğini ve geçerliliğini sağlamak için gereken belirli nicel tekniklere karşı duyarlı hale getirmiştir. Ancak GK'yı, Glaser ve Strauss'un geliştirdiği varsayılsa da ampiriğe yönelik görüşleri eleştirilmiştir (Charmaz, 2006; McCallin, 2003). Charmaz (2005), GK metodolojisinin nitel araştırmaların ilerlemesinde önemli içerikler sunduğunu ve Glaser'in araştırma sorularını, hipotez testlerini ve tekniklerini sorgulamış ve GK araştırması için önceden hazırlanmış

soruları veya açıklamaları zorlamadan veri toplanmasının ve analiz edilmesinin gerekliliğini belirtmiştir (McCallin, 2003).

GK’da bir hipotezi test etmek yerine verilere dayalı bir kuram geliştirme hedefi bulunmaktadır. Ancak yaklaşımlar bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Veri toplama ve analizden önce yapılan alanyazın taramasının ampirik farklılığı bunlardan birisidir. Glaser ve Strauss, GK’yı ilk kez tanıttıklarında, GK kapsamında, veri toplamaya başlamadan önce ve hatta araştırmanın sonraki aşamalarında da alanyazın araştırmasına açıkça karşı çıkmışlardır. Glaser ve Strauss, GK’ın aşamalarından birisi olan kategorilerin ve adlarının engellenmemesi veya karıştırılmaması için araştırma yapılan alanla ilgili kuram ve alanyazını göz ardı etmenin gerekliliğini önermişlerdir. Diğer bir deyişle, bir alanyazın taramasından kaçınmanın, alanyazındaki kurama göre dayatmak yerine verilerden ortaya çıkmasına izin verilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır. Ancak sundukları önerilere karşın, Glaser ve Strauss, veri toplamaya başlamadan önce alanyazın taraması yapılması konusundaki tutumlarında birbirleriyle düşünce ayrılığına da girmişlerdir (Holton, 2008; Mills vd., 2006; Ramalho vd., 2015).

Glaser ve Strauss, araştırma sorularının ampirik durumları incelemekten kaynaklanması gerektiğini, tümdengelimli hipotez testinin yeni kuramsal yaklaşımlar geliştirmeyi engellediğini ve böylece araştırma sonuçlarının kalitesini, uygunluğunu ve kullanılabilirliğini azalttığını öne sürmüşlerdir (Charmaz & Thornberg, 2021). İleri sürdükleri diğer görüşleri için Glaser ve Strauss’un araştırmanın nasıl yapılması gerektiğine yönelik katkı ve görüşleri alanyazından izlenebilmektedir. Söz gelimi Glaser’a göre veriler, önyargılı yorumlamayı önler ve kuramın gelişmesine öncülük eder. Böylece, veri ile veri, veri ile kavram, kavram ile kavram ve mevcut kuramlar ile oluşturulan kuram ayrımlaştırılır (Jørgensen, 2001). Glaser ve Strauss, alanyazın incelemelerine yaklaşım konusundaki farklılıklarına karşın yine de araştırma sonucunda bir kuram keşfetmenin ortak bir temel olması gerekliliğini de savunmuşlardır (Ramalho vd., 2015; Ruppel & Mey, 2015). Glaser ve Strauss çalışmalarında, toplanan verilere dayalı bir kuramın oluşturulmasını sağlayan eş zamanlı veri toplama ve analiz metodolojisini oluşturmuşlardır. Önceden var olan kavramları test etmek yerine kuram oluşturmayı amaçlayan bir metodolojinin varlığına gönderme yaparak, kuramın nasıl uygulanması gerektiğine katkı sağlamışlardır. Katkı ve görüşlerinin başında, GK’yı diğer araştırma metodolojilerinden ayıran özellikleri gelmektedir. Sürekli karşılaştırmalı analiz ve kuramsal örnekleme gibi birkaç benzersiz metodolojik unsurlar içermesi özelliklerin başında gelmektedir (Dunne, 2011; Ruppel & Mey, 2015). GK için kavramlar, kategoriler ve önermeler gibi üç temel unsur (diğer unsurların geniş özeti izleyen kısımda belirtilerek değerlendirilmiştir) bulunmaktadır (Pandit, 1996). GK’nın benzersiz özelliklerinden birisi de veri toplama ve analizinin dinamik ve etkileşimli olmasıdır. Belirtilmeye çalışılan özellikler GK’nın kullanılmasının zor olabileceği önyargısını gündeme de getirebilir. Gerçekten en sorunlu konulardan biri, GK’yla çalışılması sırasında mevcut alanyazının nasıl ve ne zaman kullanılması gerektiği ile ilgilidir (Dunne, 2011).

Glaser ve Strauss, GK'nın altında yatan varsayımları açıkça ifade etmemişlerdir. Ancak, yine de bazı varsayımlar yapılan çalışmalardan elde edilmektedir. Bu doğrultuda GK'nın temel varsayımlarını şöyle özetlenebilir (Charmaz, 2006; Eaves, 2001; Glaser & Strauss, 1967):

- Sosyal ve sosyal psikolojik süreçlerin keşfedilmesiyle yapılandırılır.
- Araştırmanın veri toplama ve analiz aşamaları eş zamanlı olarak yürütülür. Araştırmanın hem süreçleri hem de çıktıları, mantıksal olarak çıkarılmış kuramsal verilerden şekillenir.
- Analitik süreçler, önceden var olan kuramların doğrulanması yerine keşif ve kuramsal geliştirmeyi hızlandırır.
- Kuramsal örnekleme, kavramsal kategorileri ayırma ve detaylandırır.
- GK, yalnızca süreçleri incelemeyi amaçlamaz, aynı zamanda toplumsal yaşamı kuramsal olarak anlamlandırmanın kendisinin de bir süreç olduğunu varsayar

Bir nesnel kuramın keşfedilebilmesi veya ortaya çıkmasına izin verilebilmesi için araştırmacının bir şekilde araştırma sürecinden 'uzak tutulması' gerektiği düşüncesi, pozitivist/post-pozitivist epistemolojinin konuları arasındadır. Ancak araştırmacının, metodolojilerin uygun kullanımıyla araştırma sonuçlarından arındırılabilmesi düşüncesi, özellikle nitel araştırmalarda büyük ölçüde tartışmalıdır. Nitel araştırmada, epistemolojik süreç etkileşimsel ve yapısal olduğundan, araştırmacının araştırma sonucu üzerindeki etkisi daha kolay fark edilebilir. Ancak temelde bilgiyi anlamayı yorumlama olarak görmek ve/veya eleştirmek için, yorumlamanın tarihsel ve kültürel olarak konumlanmasının kabul edildiği hermenötiğe başvurmak gerekmektedir (Ramalho vd., 2015). Niteliksel metodolojiler, konuların derinlemesine ve ayrıntılı olarak çalışılmasını kolaylaştırması, yorumlayıcı ve deneyimlere dayanan sosyal olguların incelenmesine yönelik geniş bir yaklaşım sağlaması gibi gerekçeler, GK için de geçerlidir (Holton, 2008). Çünkü Glaser ve Strauss GK'yı, kuram ve araştırma arasındaki açıklığı kapatmak ve sosyal bilimcilerin kuram üretme kapasitesini geliştirmek üzerine tasarlamışlardır (La Rossa, 2005). Bu temel gerekçeler sınırında, GK'nın arka planı bazı unsurlar temelinde değer ve amaç, veri analizi, alanyazın taraması, araştırmacı (Glaser & Strauss, 1967; Goulding, 2000; Kenny, & Fourie, 2014) gibi temel unsurlar aşağıda açıklanacaktır.

Metodolojik Tasarım

GK sosyoloji temellidir. Sosyoloji ve kuram arasında, davranışı tahmin edebilmek ve açıklayabilmek, yararlı olmak, pratik ampirikte kullanılabilir olmak, araştırmacıya durumları anlamasını ve kontrol etmesini sağlamak, davranışa ilişkin bir bakış açısı sağlamak, verilere yönelik olarak alınacak önlemler için rehberlik etmek ve bir metodoloji sağlamak üzere belirli davranış alanları üzerinde araştırma yapmak gibi ilişkiler bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyolojide kuram, araştırmada verilerin ele alınmasına yönelik bir stratejidir (Glaser & Strauss, 1967). Buna karşın, GK'nın eleştirisinin ana odağını kuram kavramı oluşturmuştur (Thomas & James, 2006). Glaser ve Strauss GK'nın, verilerden tümevarımsal olarak türetilen, kuramsal detaylandırmaya tabi tutulan bir dizi kritere göre kendi alanında yeterli olduğuna karar verildiği (Haig, 1995) hem hiyerarşik hem de yinelemeli olduğu için kuram kavramını kullanmıştır (Eaves, 2001; Wolfswinkel vd., 2013).

Glaser'a göre GK, genel bir sorun alanına yönelik sosyolojik bir bakış açısı ile başlar (Age, 2011). Ancak bütün süreçlerin temellerini, verilerle elde edilecek örneklemin belirlenmesi oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, GK'nın temelleri, örnekleme ile veri toplama sürecinin sonunda ortaya çıkarılan verilerin kodlama ve analizinin sürekli karşılaştırmasına dayanmaktadır. Glaser ve Strauss'un terminolojisi şu şekilde özetlenebilir: Verilerdeki olgular kategorilere ayrılır. Araştırmacı, her bir olayı aynı kategorideki önceki olaylarla karşılaştırarak kategorilerin kuramsal özelliklerini ve bu özelliklerin boyutlarını geliştirir. Araştırma ilerledikçe, veriler karşılaştırılır. Kuram örnekleme ve sürekli karşılaştırma süreçleri, ortaya çıkan kuramın sınırları, kuramsal doygunluğa ulaşıncaya kadar devam eder. Notlar (kategorilerle ilgili düşüncelerin kayıtları) ve kategorilerin kendileri oluşturulacak olan kuramın temelini oluşturur (Partington, 2000). Bu açıklamalar örnekleme, GK'nın metodolojik ilkelerinden birisi olduğuna yönlendirmektedir. Örneklem, bir kuramın geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için gereklidir. Verilerin kaynağını oluşturacak olan temellerdir. Bu öneme karşın, örneklem için eşzamanlılık tanımlamaları süreçlerin hangi yollarla ve nasıl yürütüleceğine ilişkin belirsizlikler söz konusudur (Breckenridge & Jones, 2009). Bu eleştiriye karşın yine de GK araştırmalarında bazı metodolojik ilkelerin bilinmesi gerekmektedir. Bu ilkeler ve açıklamalar şu şekildedir (Holton, 2008; Glaser & Holton, 2004):

•**Kuramsal hassasiyet;** Araştırmacının, verilerden kavramlar üretme ve bunları genel olarak normal kuram modellerine göre ilişkilendirme yeteneği,

•**Araştırmanın başlangıç düşüncesi;** Araştırmacının mevcut kuram veya araştırmacının kavramlara önyargılı olmaması,

•**Veri türlerini ve kaynaklarını kullanma;** Verilerin toplanması, veri analizi üzerinde alanyazından olabildiğince kaçınmak;

•**Veri toplama sürecinin belirlenmesi;** Araştırmacının verileri topladığı, kodladığı, analiz ettiği ve ortaya çıkan kuramı geliştirmek için hangi verileri toplayacağına ve onları nerede kullanacağına karar verdiği,

•**Açık kodlama;** Verilerde ortaya çıkan önemli kodları belirlemek için verilerin satır satır açık kodlanmasının yapılması, verilerin mümkün olan her şekilde kodlanması,

•**Sürekli karşılaştırma;** Sistemik ve açık kodlama ve analitik prosedürler yoluyla kuramın üretilmesini sağlar. Süreç, üç tür karşılaştırmayı içerir. İlk olarak, altta yatan tekdüzelik ve değişken koşulları oluşturmak için araştırılanlar karşılaştırılır. Tekdüzelik ve koşullar, üretilen kavramlar ve hipotezler haline gelir. Ardından, kavramın yeni kuramsal özelliklerini ve daha fazla hipotezi oluşturmak için kavramlar olayla karşılaştırılır. Amaç, kavramların kuramsal olarak detaylandırılması, doygunluğu ve doğrulanması, özelliklerini geliştirerek kavramların yoğunlaştırılması ve daha ileri kavramların üretilmesidir. Son olarak kavramlar, kavramlarla karşılaştırılır. Amaç, birçok kavram seçeneğinin bir dizi göstergeye en iyi şekilde uymasını sağlamaktır.

•**Göstergelerin değişebilirliği;** GK, araştırılanlar arasında sürekli karşılaştırmalar yapan kavram gösterge modeline ve bir kez kavramsal kod oluşturulduktan sonra, olaylardan yeni ortaya çıkan

kavrama dayanır. Bu, araştırmacıyı göstergeler arasındaki anlamın tutarlılığındaki benzerlikler, farklılıklar ve derecelere yüzleşmeye zorlar. Bu da kodlanmış bir kategori ve bu kategorinin özelliklerinin başlangıcı ile sonuçlanan altta yatan bir tekdüzelik oluşturur. Daha fazla olayın karşılaştırılmasından kavramsal kodlara kadar, kod en iyi uyumu elde etmek için keskinleştirilirken, kod doğrulanana ve doymuş olana kadar daha fazla özellik üretilir.

•**Çekirdek kategori**; Araştırmacı verileri, ardından olayları kategorilerle karşılaştırmaya devam ederken, bir çekirdek kategori oluşmaya başlar. Araştırmanın odak noktası olan sorun etrafındaki varyasyonların çoğunu açıklayan bu temel değişken, daha fazla seçici veri toplama ve kodlama çabalarının odak noktası haline gelir. Ana sorunun nasıl çözüldüğünü açıklar.

•**Seçmeli kodlama**; Çözümlerin ortaya çıkışı, seçici kodlamanın başlangıcını işaret eder. Araştırmacı açık kodlamayı durdurur ve kuram üretmek için kodlamayı yalnızca temel değişkenle yeterince anlamlı şekillerde ilişkili olan değişkenlerle sınırlandırır. Seçici kodlama, ancak araştırmacı temel değişkeni keşfettiğinden emin olduktan sonra başlar.

•**Sınırlandırma**; Araştırmacı temel değişkeni belirler, sonraki veri toplama ve kodlama, ortaya çıkan kavramsal çerçeveye ilgili olanla sınırlandırılır. Bu seçici veri toplama ve analiz, araştırmacı çekirdek değişkeni, özelliklerini ve kuramsal bağlantılarını diğer ilgili kategorilerle yeterince detaylandırıp bütünleştirene kadar devam eder.

•**Not alma**; GK'daki, veri analiz sürecine paralel olan kapsamlı ve sistematik bir not alma süreci aracılığıyla kolaylaştırılır. Notlar, veriler ve kategoriler arasındaki kavramsal bağlantılar hakkında kuramsal notlardır. Kuramsal notların yazılması, kuram oluşturma sürecindeki temel aşamadır. Araştırmacı, kodlamadan sonra doğrudan sıralamaya veya yazmaya giderek bu aşamayı göz ardı etmemelidir.

•**Kuramsal kodlama**; Verilerin kodlama yoluyla kavramsallaştırılması, kuram geliştirmenin temelidir. Verilerde ifade edilen olaylar, kuramsal kategoriler oluşturmak için sürekli karşılaştırma metodolojisi kullanılarak analiz edilir ve kodlanır. Veri ve kuram arasındaki temel ilişki kavramsal bir koddur. Kod, verilerdeki bir dizi ampirik göstergenin altında yatan modeli kavramsallaştırır. Kodlama, verileri parçalara ayırıp kavramsal olarak gruplandırır ve ardından verilerde neler olduğunu açıklayarak kuram haline getirir, araştırmacıyı ampirik düzeyden uzaklaştırır. Kodlar, araştırma alanının ampirik özünü kavramsallaştırır. Kodlar bütünleştirici ve yeni bir bakış açısı sağlar. Araştırmacıya kavramlar ve bunların karşılıklı ilişkileri hakkında da kavramsal düzeyi korumasına yardımcı olurlar.

•**Sıralama ve yazma**; Araştırmacı, sürekli karşılaştırmalı kodlama süreci boyunca, kategorilerin ortaya çıkardığı düşünceleri notlar biçiminde sıralar ve yazar. Araştırmacı, kategorilerin kuramsal doygunluğunu elde ettikten sonra, ana kategori, özellikleri ve ilgili kategorilerle ilgili çok sayıda notu gözden geçirmeye, sıralamaya ve bütünleştirmeye devam eder. Sıralanan notlar, bütünleşmiş bir hipotezler dizisi aracılığıyla kuramın tam olarak ifade edilmesi için kuramsal bir taslak veya kavramsal çerçeve oluşturur. Bu tür notlar, kuramın düşünsel temelidir. Notların kuramsal sıralaması, sunum veya yazma için kuramın formülasyonunun anahtarıdır. Sıralama önemlidir; parçalanmış verileri tekrar bir

araya getirir. Temellendirilmeye çalışılan kuram, yazılan notlar ve tasnif edilmesiyle ortaya çıkar. Kuram, notlardan kategorileri ve özellikleri benzerliklere, bağlantılara ve kavramsal sıralamalara göre ana hatları oluşturur. Kodlama yoluyla, taslağı şekillendiren modeller ortaya çıkar.

•**Sıralama yoluyla geliştirilen analitik kurallar**; Kodlama değişkenler arasındaki ilişkiyi ve analitik kurallar ortaya çıktıkça, kuramın oluşumuna rehberlik eder. Analitik kurallar işlemleri detaylandırır, odakları belirler, verilerin ve kavramların kullanımını sınırlandırır, seçer, ne yapılması gerektiğini hatırlatır, takip eder ve kuramı oluştururken ana temaya bağlı kalmak ve onu takip etmek için gerekli disiplini sağlar.

•**İlerleme hızı**; Temellendirilmiş bir kuramın oluşturulması zaman alır. Kuram, kodlama, analiz etme ve veri toplama sürecindeki değişimler ile olgunlaşır ve daha sonra notlardan ortaya çıkar.

Veri Analizi

Veri analizi sırasında kullanılacak olan veri kaynakları, kavram ve kategoriler ortaya çıkana kadar kullanılır. Bu nedenle, araştırmanın başında katılımcı veya veri kaynağı sayısında herhangi bir sınırlama yoktur. Araştırmacı, araştırılan kavramlar hakkında yeni bir şey ortaya çıkmayana kadar görüşülen katılımcıları seçmeye devam eder. Dolayısıyla örneklem büyüklüğünü belirleyeceği için katılımcıların seçimi ve veri kaynakları, ortaya çıkan kuramsal bütünlüğün bir fonksiyonu olacaktır. Bu nedenle, GK içinde örnekleme, ortaya çıkan kuram tarafından yönlendirildiği için amaçlı olmaktan öte kuramsaldır (Cutcliffe, 2000; Glaser & Strauss, 1967). Bu arada veri kaynakları için veri analizinden bahsetmek de yerinde olacaktır. GK'da veri analizinin üç aşaması bulunmaktadır. Bunlar şöylece sıralanmaktadır (Hernandez, 2009; Noble & Mitchell, 2016):

•**Açık kodlama**; bu aşama, kavramların ve anahtar ifadelerin belirlenip vurgulandığı ve alt kategorilere, ardından kategorilere taşındığı kodlamayı içerir. Bu veriler kavramsal bileşenlere ayrılır ve araştırmacı okuduklarını ve anladıklarını kuramsallaştırmaya veya yansıtmaya başlayabilir ve verileri anlamlandırabilir. Her bir katılımcıdan elde edilen veriler benzerlikler açısından sürekli karşılaştırılır.

•**Eksenel kodlama**; bu aşamada kategoriler arasındaki ilişkiler belirlenir ve bağlantılar tanımlanır.

•**Seçici kodlama**; bu aşama ise, temel kategorinin belirlenmesini ve diğer kategorilerle ilişkilendirilmesini içerir. İlişkiler doğrulanmalı ve kategoriler rafine edilmelidir. Kategoriler daha sonra bir araya getirilir ve bir GK tanımlanır.

GK araştırmaları, kategorilerin belirlenme sürecinde yapısalcı anlatım kavramları veya sabit bir dizi yapısal öge ile sınırlı değildir. Veriler için katılımcılara başvurulduğunda, verilerin şu şekilde elde edilmesinin daha yerinde olacağı bildirilmiştir.

•Yönlendirme (katılımcıların, yer, zamansal çerçeve, ilk olay durumu ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmesi için yönlendirilmesi),

•Karmaşıklık (katılımcıları, sorunların kökenlerinin birden fazla olabileceğinin bilinerek yönlendirilmesi),

- Değerlendirme (bilginin katılımcının bakış açısından önemli olduğunun ve bilginin sunulmaya değer olduğunun bilenerек değerlendirilmesi),
- Çözünürlük (verilerin değerlendirmeye çalışılması) ve kodlamadır (verilerin sınıflandırılarak hepsini kapsayıcı bir kavramsal kodun verilmesi). Kodlama için alanyazında aşağıda belirtilen soruların da sorulmasının yönlendirici ve yararlı olabileceği bildirilmiştir (Heath & Cowley, 2004; Ruppel & Mey, 2015).
- Ne? (Buradaki sorun nedir? Hangi olgu ele alınmaktadır?)
- Kim? (Hangi kişiler veya aktörler için içinde? Nasıl bir rol oynuyorlar? Nasıl etkileşime giriyorlar?)
- Nasıl? (Olgunun hangi yönleri ele alınıyor veya alınmıyor?)
- Ne zaman/ne kadar/nerede? (Zamanın önemi nedir?)
- Neden? (Hangi nedenler verilmiş veya çıkarılmış olabilir?)
- Hangi yollarla? (Kişiler konu veya sorunun çözümü amaca ulaşmak için hangi metodolojiler, taktikler ve stratejiler kullanılıyor?) ve hangi nedenle, hangi amaca ulaşmak için konuyu veya sorunu çözüyorlar?

GK’da, araştırmadan ortaya çıkan toplanan verilerle temellendirilmesi veya gerekçelendirilmesi olduğu için kuramların test edilmesinin aksine, araştırma sürecini yönlendirmek için neler olduğuna dair önyargılı düşünceler yoktur. Kuram araştırma sürecinin kendisi sırasında üretilir ve bu süreç tarafından doğrulanır. Bu nedenle, daha önce araştırılmamış veya mevcut araştırmaların önemli eksikliklerinin olduğu ve yeni bir bakış açısının arzu edilebileceği alanların araştırılması için idealdir. Araştırılan konuya ilişkin betimleyici açıklamalar sunmak yerine, araştırılan olguya ilişkin bir açıklama arayışında olmasıyla da diğer nitel yaklaşımlardan ayrılmaktadır. GK sürecinde, araştırma tasarlanırken açık uçlu bir soru sorarak işe başlanmaktadır: ‘Ne oluyor?’ araştırma sorusunun cevabı daha sonra tümevarım yaklaşımı olarak adlandırılan araştırma sürecinin kendisiyle ortaya çıkar. Soru, durumun açıklamasını keşfetmek için metodolojik bir yaklaşımı sağlamış olunur (Harris, 2014). Verilerden neler olduğuna dair düşünceler ortaya çıktıkça gözlemlenen veriler için olası açıklamalar oluşturulur. Bu süreç kuramsal örnekleme olarak bilinir. Örneklemin nasıl yapıldığını yansıtır. Bu açıklamalar doğrultusunda kuramsal örnekleme için şu sıranın izlenmesi önerilmektedir (Glaser & Strauss, 1967; Heath & Cowley, 2004):

- Bilgi sağlanabilecek kişilerin belirlenmesi ve veri toplanması,
- Toplanan verilere yönelik kuramsal duyarlılık sayesinde cevaplanması gereken başka sorularla birlikte açıklamaların belirlenmesi,
- Ortaya çıkan sorulara cevap verebilecek başka katılımcıların belirlenmesi ve ortaya çıkan verilerin değerlendirilmesi,
- Kuramsal örnekleme için daha fazla veri toplama ve veriler ile kuramın betimlenmesi.

GK üzerinden araştırmaya başlamadan önce konunun kapsamının belirsiz de olsa açıklanması/bilinmesi önemlidir. Ancak spesifik sorular, araştırma sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilir veya değiştirilebilir. Konunun kapsamı aısından, araştırma sorularına sahip olmak, büyük fayda sağlayacaktır. Öte yandan, kesin olarak tanımlanmış bir dizi araştırma sorusuna sahip olunmasının ayrı katkısı vardır. Diğer bir deyişle, iyi tanımlanmış bir araştırma problemi ve sorusu ile incelemeye başlamak, cevaplanabilir araştırma sorularının aşamalı olarak iyileştirmesine olanak tanıyacaktır (Wolfswinkel vd., 2013). Veri toplama ve analiz eşzamanlıdır. Araştırmacı, verilerdeki benzerlikleri ve farklılıkları arar, ortaya çıkan kuramsal kavramları açıklığa kavuşturmak için soru sorar ve bundan sonra nereye gideceğini planlar. Bu süreç, zaman ve sabır gerektirir etkili organizasyon becerisine ve zaman yönetimi becerilerine sahip olduğunda daha kolay ilerler (Mc Callin, 2003; Pandit, 1996).

Alanyazın Taraması

GK alanyazın taraması için iki aşamanın varlığına dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki sistematik bir alanyazın taramasının veri setine dahil edilmesi ve/veya hariç tutulmasına yönelik kriterlerin tanımlanmasıdır. Tanımlamada, araştırma kapsamının yanı sıra verileri araştırmaya dâhil etme /hariç tutma ölçütlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Söz gelimi, bir yayın organının etki faktörü, yayın organlarının türlerini kısıtlayabilir veya tasnif edilmek üzere yayının belirli bir zaman çerçevesi içinde değerlendirilmesi (örneğin, son on yıl içinde) olarak belirlenebilir. İkincisi ise alanyazın kapsamında uygun araştırma alanlarının tanımlanmasıdır. Bu alanlar psikoloji gibi oldukça geniş olan disiplinleri kapsayabilir. Araştırılan konunun doğasına ve belirli araştırma sorularına bağlı olarak alanyazın, disiplinler arası olabilecektir. Disiplinler arası incelemeye hangi araştırma alanlarının dâhil edilmesinin uygun olduğunu bulmak için ideal olarak oluşturulan alanlara egemen olunması gerekmektedir. Alanyazın taramasında, aranan kavramların bazı temel eş anlamlılarının olduğu veya kapsamın ilk aşamada yeterince belirlenmediği ortaya çıkabilir. Bu durum, tanımlama aşamasının bazı adımlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği anlamına gelir. Dolayısıyla, bu durum rutin olarak yinelemeyi, yani tanımlama adımlarından birinde düzeltmeleri veya ayarlamaları içerebilecektir. Arama yapılırken, aramaları ve kavramları, kaynakların ne olduğunu ve sonuçlarını arşivlemek önemlidir. Alanyazın araması ile ulaşılan kaynaklardan benzer olanlar veya uygun ölçütlere uymayanlar elenmelidir. Bu eleme, kaynaklardan başlık, özet veya daha fazlası okunarak yapılabilir. Kaynak, örnekleme kalitesini daha da zenginleştirmek için her yeni seçilen makalede seçme aşamasındaki eleme süreçleri tekrarlanmalıdır. Yeni ilgili makaleler son buluncaya kadar veya diğer bir deyişle, verilere ulaşma tükenene kadar süreç tekrarlanmalıdır. Bu aşamada makale seçimi standardı olarak aranan kavram ile en az %90 örtüşmesi gerekmektedir (Backman & Kyngäs, 1999; Pandit, 1996; Wolfswinkel vd., 2013).

Araştırmacı

GK araştırması, gerçeklerin bildirilmesi değil, kavramlar arasındaki ilişkiler hakkında olasılık ifadelerinin üretilmesidir. GK araştırmacısının yeteneği de verinin detayını geride bırakarak, kavramları verinin üzerine çıkartması ve somut bir alandaki davranışın altında yatan gizli sosyal örüntüyü açıklayan

bir kuramla bütünleştirerek soyutlamasına bağlıdır. GK çalışmasının sonucu, gerçeklerin bildirilmesi değil, kavramlar arasındaki ilişkiler hakkında olasılık ifadelerinin üretilmesidir. Bu nedenle, GK'ya yönelik girişimlerin kalitesi, çalışmanın metodolojik eksiksizliğine, araştırma sorularının önemine ve analistin keskinliğine göre değişecektir (Age, 2011; Holton, 2008; Ruppel & Mey, 2015). Bu yüzden GK'nın amacının netleştirilmesi, kuramsal sınırları belirleyecektir. GK araştırmacısı, kavramın tam olarak anlaşılmasını sağlamak için daha fazla görüşme yapılan kişi/veri kaynağı arar. Bu nedenle, kuramsal örnekleme, GK sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak, araştırmacının daha fazla kuramsal örnekleme için bir rehberlik görevi görmesi, veri toplamaya ve analiz etmeye başlamadan önce de GK'nın gelişen bir kuram olmadığı, aksine sürece uyduğunun farkında olması gerekmektedir. GK kullanan araştırmacının, önemli kişilerle görüşerek örnekleme sürecini başlatması yerinde olacaktır. Burada önemli kişi kavramı; ihtiyaç duyulan bilgi ve deneyime, yansıtma yeteneğine sahip, kendini ifade edebilen, görüşme yapmak için zamanı olan, bilgi sahibi olan ve araştırmaya katılmaya istekli özelliklere sahip olanları anlatmaktadır (Cutcliffe, 2000; Glaser & Strauss, 1967; Heath & Cowley, 2004).

GK birçok disipline nüfuz etmekte ve ampirikte çok çeşitli varyantlar sunmaktadır. Çok sayıda seçeneğin bulunması, zaman zaman, özellikle de metodolojiyi ilk kullananlar arasında bir ampirik soruna veya yanlış anlamalara yol açabilir (Age, 2011; Belgrave & Seide, 2019). Bu nedenle GK'nın ampirik süreci ile ilgili çelişkili görüşleri ve çözülmemiş sorunları olduğu söylenebilir. Kuramı kullanmak isteyen araştırmacıların çelişkili görüşleri dikkate almaları gerekmektedir. Bu nedenle, örneklem, yaratıcılık, dönüştürme ve alanyazının kullanımı gibi dört temel konunun tanımlanması gerekmektedir. Araştırmacıların, araştırma sorularını dikkate almaları ve karar vermeleri gerekir. GK araştırmacıları, kavramsal olarak yoğun kuram arayışlarında, yaratıcılık ve bilgi kullanımlarını sınırlayan kısıtlamalardan uzak durmalıdır. Ayrıca araştırmacılar, metodolojik karmaşasından kaçınmak, kuramsal kodlamanın gerçekleşmesini sağlamak, seçilen metodolojiden herhangi bir sapmayı açıklamak ve tanımlamak zorundadırlar. Bu tür bir farkındalık temeli zorunluluk, çalışmanın metodolojik titizliğini, muhtemelen de araştırmanın genel kalitesini ve bulguların güvenilirliğini artıracaktır (Cutcliffe, 2000; Heath & Cowley, 2004).

Sonuç

Özellikle sosyal olayların kökenlerinin geniş kültürel dinamikler ile oluştuğu düşünüldüğünde, toplumsal olgular toplumdan topluma farklılık gösterecektir. Bilim evrensel olsa da sosyal olguların oluşumu veya ortaya çıkan sorunların çözümü yine o toplum içerisinde olacaktır. Bu yüzden toplumların kendi özelinde meydana gelen olguları anlamak veya daha özele inmek için o toplum içerisinde olguların neden olduğu dinamikler ve çözüm yollarının aranması gerekecektir. Bu doğrultuda, GK, sosyal bilim araştırmalarını oldukça etkileyen ve etkileyecek olan nitel temelli bir araştırma metodolojisidir. GK temelli bir araştırma, araştırmacı ve verilerin alındığı katılımcılar arasında iletişim ile uygulamadan gelen bilgileri sistematize ederek yeni sosyal olayları anlamada ve betimlemede kullanılacak, yeni kuramların oluşmasına önemli katkılar sunacaktır. GK araştırmalarında beklenen yararların elde

edilmesi, uygulanabilirliğine bağlıdır. Bu yüzden, GK'nın kuramsal arka planının belirlenmesi, araştırmacılara rehberlik edecektir. Öte yandan uygulama sürecinde bulguların elde edileceği kuramsal örneklemin belirlenmesi veya bulgular için örneklemin genişletilmesi, değerlendirilebilecek daha geniş bulgulara ulaşılmasında önemli bir unsur olduğu belirtilmelidir. Ancak, ilk örneklemin (katılımcının) konu ile ilgili geniş bilgisi olandan başlanması bulguların ve daha sonraki örnekleme ulaşılmasında bir temel oluşturacaktır. Araştırma konusunun belli olması veya araştırma sürecinde, GK'nın tasarımını etkileyeceği düşüncesiyle, alanyazına başvurulmasının ötelenmiş olması veya hâlâ tartışılıyor olması araştırmacılar için oldukça zorluk çıkartabilecektir. Bunun için araştırmacıların alanında oldukça yetkin ve yeterli olması beklenmektedir. Bu doğrultuda araştırmacı bir örnek olarak GK aşamalarını izlediğinde veya geliştireceği yeni bir metodolojiyle olgulara yönelik ileri sürebileceği yeni bir kuram geliştirebilir. Diğer bir deyişle, uygulamadan gelen bilgilerin sistematize edilmesini sağlayan yeni bir kuram toplumsal olayların anlaşılmasında ve tanımlanmasında önemli katkılar sağlar. Ancak, sosyal olguların sürekli değişmesi, ileri sürülecek kuramlarda yeni arayışları gerekli kılacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı-Contribution Statement

Çalışmaya tüm araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

All researchers contributed equally to the study.

Destek ve Teşekkür Beyanı-Funding Statement and Acknowledgements

Araştırma kapsamında herhangi bir destekten yararlanılmamıştır.

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Çatışma Beyanı-Declaration of Competing Interest

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest.

Etik Onay-Ethics Committee Approval

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Ethics committee approval is not required for this study.

Kaynaklar

- Age, L. J. (2011). Grounded theory methodology: Positivism, hermeneutics, and pragmatism. *Qualitative Report*, 16(6), 1599-1615.
- Aksakal, N., & Kırkaya İ. (2013). Gömülü teori: spor bilimlerinde kullanılabilirliği. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1),1-10.
- Aldiabat, K. M., & Le Navenec, C. L. (2018). Data saturation: the mysterious step in grounded theory methodology. *The Qualitative Report*, 23(1), 245-261.
- Allan, G. (2003). A critique of using grounded theory as a research method. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 2(1),1-10
- Babchuk, W. A. (2011). Grounded theory as a “family of methods”: A genealogical analysis to guide research. *US-China Education Review, A* (3), 383-388.
- Backman, K., & Kyngäs, H. A. (1999). Challenges of the grounded theory approach to a novice researcher. *Nursing & Health Sciences*, 1(3), 147-153.
- Belgrave, L. L., & Seide, K. (2019). *Grounded theory methodology: Principles and practices*. PhilPapers.
- Birks, M., Hoare, K., & Mills, J. (2019). Grounded theory: The FAQs. *International Journal of Qualitative Methods*, 18, 1-7.
- Breckenridge, J., & Jones, D. (2009). Demystifying theoretical sampling in grounded theory research. *Grounded Theory Review*, 8(2), 113-126.
- Bulduklu, Y. (2019). Eleştirel çalışmalarda nitel araştırma yöntemi olarak gömülü teori. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Charmaz, K. (2005). Grounded theory in the 21 st century: Applications for advancing social justice studies. (Ed.: Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S.), *The Sage Handbook of Qualitative Research*, Thousands Oaks: Sage,
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory a practical guide through qualitative analysis*. Sage.
- Charmaz, K., & Thornberg, R. (2021). The pursuit of quality in grounded theory. *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 305-327.
- Cutcliffe, J. R. (2000). Methodological issues in grounded theory. *Journal of Advanced Nursing*, 31(6), 1476-1484.
- Çetinkaya, A., & Özsoy, S. (2016). Gebeliği önleyici yöntem kullanımı: Bir gömülü kuram çalışması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 32(1), 100-117.
- Goulding, C. (2000). Grounded theory methodology and consumer behaviour, procedures, practice and pitfalls. (Eds.: Hoch, S. J., Robert J. Meyer, R. J., & Provo, UT), in *NA Advances in Consumer Research, Association for Consumer Research*, 27, 261-266.
- Dunne, C. (2011). The place of the literature review in grounded theory research. *International Journal of Social Research Methodology*, 14(2), 111-124.

- Eaves, Y. D. (2001). A synthesis technique for grounded theory data analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 35(5), 654-663.
- Engward, H. (2013). Understanding grounded theory. *Art & Science*, 28(7), 37-41.
- Glaser, B. G., & Holton, J. (2004). Remodeling grounded theory. *Forum: Qualitative Social Research*, 5(2). <https://doi.org/10.17169/fqs-5.2.607>.
- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory strategies for qualitative research*. Aldine Trancastion A Division of Transaction Publishers.
- Glaser, B., & Strauss, A. (2014). Applying grounded theory. *The Grounded Theory Review*, 13(1), 46-50.
- Gligor, D. M., Esmark, C. L., & Gölgeci, I. (2016). Building international business theory: A grounded theory approach. *Journal of International Business Studies*, 47, 93-111.
- Güzeler, F. B., & Arkan, Z. (2022). Zekeriyâ Tâmir'in El-A'dâ' adlı öyküsünün Türkçe çevirisinde deyiş kaydırmaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(4), 1241-1252.
- Haig, B. D. (1995). Grounded theory as scientific method. *Philosophy of Education*, 28(1), 1-11.
- Harris, T. (2014) Grounded theory. *Nursing Standard*, 29(35), 37-43.
- Heath, H., & Cowley, S. (2004). Developing a grounded theory approach: A comparison of Glaser and Strauss. *International Journal of Nursing Studies*, 41(2), 141-150.
- Can, N., & Himmetoğlu, B. (2021). Eğitim yönetimi araştırmalarında Gömülü Teori deseninin kullanımına ilişkin bir değerlendirme. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1-20.
- Hernandez, C. A. (2009). Theoretical coding in grounded theory methodology. *Grounded Theory Review*, 8(3), 51-60.
- Holton, J. A. (2008). Grounded theory as a general research methodology. *The Grounded Theory Review*, 7(2), 67-93.
- Ilgar, M. Z., Ilgar, S. C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (Temellendirilmiş kuram). *İstanbul Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 197-247.
- Jørgensen, U. (2001). Grounded theory: Methodology and theory construction. *International Encyclopedia of The Social & Behavioral Sciences*, 1, 6396-6399.
- Kara, H. (2021). Yaratıcı yönetim ve yaratıcı örgüt -seramik tasarım ve üretimine dayandırılmış keşfedici bir araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 69, 220-231.
- Kenny, M., & Fourie, R. (2014). Tracing the history of grounded theory methodology: From formation to fragmentation. *Qualitative Report*, 19(52), 1-9.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Lai, L. S., & To, W. M. (2015). Content analysis of social media: A grounded theory approach. *Journal of Electronic Commerce Research*, 16(2), 138-152.

- Lambert, M. (2019). *Grounded Theory*. In *Practical Research Methods in Education*, Routledge.
- LaRossa, R. (2005). Grounded theory methods and qualitative family research. *Journal of Marriage and Family*, 67(4), 837-857.
- Levers, M. J. D. (2013). *Philosophical paradigms, grounded theory, and perspectives on emergence*. Sage Open, 3(4).
- Locke, K. (2002). The grounded theory approach to qualitative research. In (Eds.: Drasgow, F. & Schmitt, N.) *Measuring and analyzing behavior in organizations: Advances in measurement and data analysis*, Sage.
- McCallin, A. (2003). Grappling with the literature in a grounded theory study. *Contemporary Nurse*, 15(1-2), 61-69.
- McCallin, A. M. (2003). Designing a grounded theory study: Some practicalities. *Nursing in Critical Care*, 8(5), 203-208.
- Mills, J., Bonner, A., & Francis, K. (2006). The development of constructivist grounded theory. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(1), 25-35.
- Noble, H. & Mitchell, G. (2016). What is grounded theory? *Evidence-Based Nursing*, 19(2), 34-35.
- Özsoy, S., & Çetinkaya, A. (2014). Nitel araştırma desenlerinden gömülü kuram (Grounded theory). *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 30(1), 153-164.
- Pandit, N. R. (1996). The creation of theory: A recent application of the grounded theory method. *The Qualitative Report*, 2(4), 1-15.
- Partington, D. (2000). Building grounded theories of management action. *British Journal of Management*, 11(2), 91-102.
- Ramalho, R., Adams, P., Huggard, P., & Hoare, K. (2015). Literature review and constructivist grounded theory methodology. In *Forum: Qualitative Social Research*, 16(3), 1-13.
- Ruppel, P. S., & Mey, G. (2015). Grounded theory methodology—narrativity revisited. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 49, 174-186.
- Suddaby, R. (2006). From the editors: What grounded theory is not. *Academy of Management Journal*, 49(4), 633-642.
- Şener, E. (2019). Gömülü Teori yaklaşımının yönetim araştırmalarında kullanımı. *Nitel Sosyal Bilimler*, 1(1), 22-47.
- Thomas, G., & James, D. (2006). Reinventing grounded theory: Some questions about theory, ground and discovery. *British Educational Research Journal*, 32(6), 767-795.
- Thornberg, R. (2012). Informed grounded theory. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(3), 243-259.
- Urquhart, C., Lehmann, H., & Myers, M. D. (2010). Putting the ‘theory’ back into grounded theory: Guidelines for grounded theory studies in information systems. *Information Systems Journal*, 20(4), 357-381.

- Walker, D. & Myrick, F. (2006). Grounded theory: An exploration of process and procedure. *Qualitative Health Research, 16*(4), 547-559.
- Wolfswinkel, J. F., Furtmueller, E., & Wilderom, C. P. (2013). Using grounded theory as a method for rigorously reviewing literature. *European Journal of Information Systems, 22*(1), 45-55.
- Yaşar, M. (2018). Nitel araştırmalarda nitelik sorunu. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(2), 55-73.